

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В ПОЛЬЩІ

У статті розглянуто основні історичні аспекти впровадження медіаосвіти в Польщі. Проаналізовано сутність та зміст поняття медіаосвіта, обґрунтовано її значення в педагогічній науці. На основі вивчення наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених, виокремлено особливості запровадження медійної освіти в Польщі.

Ключові слова: медіаосвіта, медіапедагогіка, медіакомпетентність, медіа, історія впровадження медіаосвіти в Польщі.

Актуальність дослідження. За останні десятиліття актуальність проблеми впровадження медіаосвіти набуває широкого поширення в світі, проте ці процеси залежать від освітньої політики конкретної країни або ж регіону.

Медіаосвіта розглядається не лише в контексті суто освітньої політики, а також "як частина основних прав громадян на свободу висловлювання і права на інформацію, як один із вагомих інструментів підтримки демократії" в цілому. З кінця 1990-х років медіаосвіта рекомендується до введення в національні навчальні плани всіх держав, у систему додаткової, неформальної та освіти впродовж життя [7].

Відтак, перед суспільством постає потреба в розвитку медіаосвіти, що передбачає вирішення головних завдань таких як запобігання вразливості людини до медіанасильства і медіаманіпуляцій, поширення медіазалежностей. У багатьох країнах медіаосвіта виступає як частина загальноосвітньої підготовки молоді та невід'ємна складова масових інформаційних процесів, що забезпечує підготовку особистості до існування в безпечному інформаційному середовищі.

Особливості впровадження медіаосвіти розглядалися в працях західних вчених (Д. Бекінгема, К. Ворснопа, Л. Мастермана, А. Хотгмана та ін.), російських (О. Бондаренко, В. Гури, І. Фатєєвої, О. Федорова, О. Шарікова та ін.) та вітчизняних дослідників (Л. Найдьонової, Г. Онкович, Б. Потятиник та ін.) [3, с. 189].

Мета статті полягає у вивченні зарубіжного досвіду впровадження медіаосвіти в Польщі.

Виклад основного матеріалу. Європейська комісія приділяє значну увагу і спрямовує ресурси на розвиток проектів, які створюють мережі, що сприяють взаємовигідному обміну знаннями та досвідом у сфері медіаосвіти. Ініціативи Європейської Комісії з медіаграмотності стали реакцією на запит Європейського Парламенту, представників індустрії та низки країн-членів ЄС, в тому числі і Польщі. Наприкінці 2007 року

Комісія прийняла Комюніке з медіаграмотності, яке стало ще однією складовою загальноєвропейської аудіовізуальної політики та кроком просуванням до виконання Директиви з Аудіовізуального медіасервісу. Стаття 33 цієї Директиви вводить зобов'язання щодо подання регулярних звітів до ЄК щодо рівня медіаграмотності у всіх державах-членах [2, с. 30].

Відповідно до того більшість країн Європи розпочали активно розвивати і підтримувати свої власні ініціативи з медіаосвіти у формальному та неформальному секторах освіти. За визначенням міжнародної організації ЮНЕСКО, медіаосвіта – це пріоритетний напрям культурно-педагогічного розвитку XXI ст.

Медіаосвіта (від англ. media education) – 1) специфічна автономна галузь у педагогічній теорії та практиці, завданням якої є формування і розвиток творчих, комунікативних здібностей особистості, її критичного мислення, вміння інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіатексти, навчання різноманітних форм самовираження за допомогою і на основі медіа; 2) окремий освітній напрям, що забезпечує підготовку дитини до ефективної взаємодії з інформаційним простором, тобто навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних засобів масової комунікації. Розглядається як специфічна автономна галузь знань у педагогічній теорії та практиці, яку не слід, однак, ототожнювати з використанням допоміжних засобів у викладанні дисциплін в інших галузях знання; 3) підготовка учнів до життя в інформаційному просторі, до сприймання різноманітної інформації, її розуміння та усвідомлення наслідків її впливу на психіку; оволодіння способами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів; 4) система використання засобів масової інформації та комунікації (друку, радіо, кіно, телебачення, відео, комп'ютерної техніки, фотографії тощо) для розвитку індивідуальності учня [4, с. 156].

Медіаосвіта пов'язана з усіма видами медіа (друкованими, графічними, звуковими, екранними тощо) та різноманітними технологіями і надає людям можливість зрозуміти, як масова комунікація використовується в їхніх соціумах, ефективно оволодівати можливостями сучасних медіа в комунікації з іншими людьми. Медіаосвіта сприяє оволодінню сучасною людиною знаннями та вміннями:

- а) аналізувати, критично осмислювати і створювати медіатексти;
- б) визначити джерела медіатекстів, їхні політичні, соціальні, комерційні та культурні інтереси, їхній контекст;
- в) інтерпретувати медіатексти та цінності, поширювані медіа;
- г) добирати відповідні медіа для створення і поширення власних медіатекстів і формування зацікавленої в них аудиторії;

д) отримати можливість вільного доступу до медіа як для сприймання інформації, так і для її продукування [1, с. 157].

Мета медіаосвіти – оптимальне вбудовування віртуального світу в повсякденні практики дитини без завдання шкоди її здоров'ю і розвитку та на основі забезпечення збалансованого розвивального індивідуального і соціального ефекту [1, с. 157].

Як будь-яка галузь медіаосвіта має свій предмет вивчення. Зокрема, предметом медіаосвіти є: взаємодія людини і медіа, медіамова та її використання в соціумі; медіа та їх функціонування в соціумі; система знань та вмінь, необхідна людині для повноцінного сприймання та аналізу медіатекстів, як база соціокультурного розвитку творчої особистості. Медійна освіта охоплює чотири важливі сфери суспільного життя:

- 1) авторство, власність і контроль у царині медіа;
- 2) способи досягнення ефекту впливу медіатексту;
- 3) репрезентацію навколишньої дійсності за допомогою медіа;
- 4) вплив на медіааудиторію [1, с. 157-158].

Історія впровадження медіаосвіти у різних країнах представлена в працях К. Безелгет, В. Робака, Е. Харта, Р. Хобс, І. Чемерис та ін. [3, с. 189].

Медіаосвіта (media education) як специфічний напрям у педагогічній науці сформувалася ще у 1960-х роках у провідних країнах світу (США, Канада, Австралія, Франція та ін.).

На сьогодні найбільш прогресивними країнами в цьому напрямі є Австралія, Нова Зеландія і Канада, де медіаосвіта це частина шкільних програм, окремий предмет або ж інтегрована в предмети, які передбачають вивчення рідної мови. У цих країнах існують також сталі партнерські відносини медіаіндустрії з регуляторною сферою; багато громадських асоціацій видають журнали та інформаційні бюлетені, підтримують веб-сайти. У США, яка ще не ратифікувала Конвенцію ООН щодо захисту прав дітей, широке коло державних та неурядових організацій працюють у сфері медіаосвіти. У Латинській Америці найбільш цікава і продуктивна робота відбувається в контексті ініціатив місцевої молоді або обцинних проєктів [2, с. 29].

У Китаї швидкий розвиток інформаційних технологій в освіті та масштабні капіталовкладення у цю сферу створили потенціал для розвитку креативної роботи з медіа в шкільних закладах. У Сінгапурі значна увага приділяється просуванню та розробці заходів з інтернет-безпеки для молоді.

Серед європейських країн варто виокремити Ірландію, де в нові шкільні програми включено вивчення медіа для початкових класів; у Швеції – це "Освіта через образи", "Медіаграмотність", які є частиною навчальної програми початкової школи з 2000 року; у Великій Британії є

обов'язковими "Основні правила", які включені в Національний навчальний план як частина вивчення предмету "Англійська мова". Також у Великобританії існують п'ять університетів, що пропонують ступінь магістра в галузі медіа й освіти [2, с. 30].

Однією з східноєвропейських країн з унікальним медіаосвітнім досвідом є Польща. Проте за твердженням польського дослідника П. Джевецькі [5, с. 35] розвиток медіаосвіти в Польщі до початку 1990-х років мав певні труднощі. Зокрема, медійна освіта в Польській народній республіці в 1960-х – 1980-х роках розвивалася під ідеологічним контролем у вигляді факультативів, гуртків, кіноклубів, любительських кіно/фотостудій, шкільної і внз- преси тощо [6, с. 30]. При цьому виокремилася два педагогічні підходи – практичний та естетичний. Практичний підхід розвивався з опорою на навчання створенню медіатекстів на матеріалах преси, радіо, фотографії, кіно, телебачення; естетичний підхід з опорою на сприйняття і аналіз художніх мультимедіа.

У зв'язку з політичними та економічними змінами в 1990-х роках, розвиток медіаосвіти в Польщі набуває нового значення, орієнтуючись на досвід провідних європейських країн. У 1996 році було створено Польське об'єднання "Технології і освітні медіа". З 1996 по 2003 рік щокварталу виходив журнал "Медіаосвіта". Медіаосвітній рух (як в університетах, так і в школах) охоплював такі польські міста, як Варшава, Гданськ, Катовіце, Люблін, Познань, Торунь та ін.

З 1998 року медіаосвіта в Польщі почала інтегруватися з гуманітарними предметами (наприклад, польська мова і література), створюються медіаосвітні навчальні програми, посібники, монографії, статті.

Вже на початку XXI століття розвиток медіаосвіти на державному рівні здійснюється Національною радою з радіо і телебачення. У цей період були впроваджені ідеї про комплексний розвиток медіаосвіти в Польщі, що передбачають відповідну підготовку вчителів, залучення в медіаосвітній процес громадських організацій, місцевих органів влади, бібліотек тощо. Проблеми медіаосвіти розглядалися на конференціях в Кельці (2000), Варшаві (2000), а в 2002 році Національна рада з радіо і телебачення провела нараду за участі експертів з медіапедагогіки, де було обговорено шляхи розвитку медіаосвіти в Польщі [4, с. 79-80]. У 2005 році було засновано Польський кіноінститут, що реалізував ряд проектів, пов'язаних з медіаосвітою.

Вступ Польщі до Європейського Союзу створив передумови для розвитку медіаосвіти на постійній основі, спираючись при цьому на Резолюцію Європейського парламенту про введення обов'язкової медіаосвітньої підготовки школярів і вчителів. Проте Міністерством освіти Польщі було прийняте рішення інтегрувати медіаосвітню складову

з різними навчальними предметами, а не впроваджувати її як окрему шкільну дисципліну, хоча в деяких школах були створені окремі автономні курси з медіаосвітніх дисциплін на вибір.

У 2009 році було створено Польське медіабюро, яке стало ініціатором проведення різноманітних конференцій з проблем впровадження медіаосвіти [4, с. 80]; також у Варшаві відбулася конференція, де було прийнято Національну медіаосвітню програму і створено Польську асоціацію з медіаосвіти.

Крім того, важливу роль у розвитку медіаосвіти відіграє польська католицька церква. Зокрема, в Польщі видається спеціальний журнал "Бюлетень медіаосвіти", що орієнтований на релігійні підходи з медіаосвіти (медіапедагогами-теологами аналізуються такі проблеми, як медійне насилля й агресія, медійні маніпуляції, медійна реальність та її вплив на особистість тощо).

Серед польських медіапедагогів варто виокремити П. Джевецькі, який розробив спеціальну трьохрічну програму навчання школярів медіаграмотності, що передбачає:

- формування в школярів базових навичок взаємодії з медіа;
- поглиблення знань про засоби масової комунікації;
- підвищення рівня усвідомленості про небезпечні явища в сучасній медіакультурі;
- розробка системи методів і прийомів взаємодії школярів з медіа.

Деякі заходи, спрямовані на отримання базових умінь із журналістики та медіа (наприклад, створення інтернет-сайту, шкільної газети, проведення конференцій, створення реклами, вивчення технології інтерв'ю та ін.), потребують додаткової взаємодії медіапедагога з іншими вчителями, громадськими структурами та організаціями тощо.

Також П. Джевецькі було створено медіаосвітній сайт PressCafe.eu, де представлено статті, виступи та інші публікації з питань медіаосвіти. Аналогічний сайт під назвою "Медіапедагог" заснував викладач педагогічного факультету Гданського університету Г. Стунжи [4, с. 82].

Ще однією програмою в цій галузі є "Медіаосвіта" М. Мазьяж, що орієнтована в основному на друковані медіа та Інтернет. Програма складається з теоретичної та практичної складової, також включає творчі вправи для школярів: розробка макету газети і сайту; створення власного блогу; робота з комп'ютером: редагування газети, зображення; робота з фотоапаратом, відеокамерою; проведення інтерв'ю із цікавими людьми; створення реклами, бюлетенів тощо [4, с. 82].

У Польщі велику увагу приділяють розвитку медіакомпетентності [4, с. 82] – "композиційне поєднання знання, розуміння, оцінювання і вмілого користування медіа": знання історії медіакультури, медійних теорій, мови медіа; розуміння ролі, механізмів і ступенів впливу медіа в сучасному

світі; уміння контролювати свої медійні контакти, обирати потрібні медіатексти різних видів та жанрів, аналізувати та інтерпретувати їх; використовувати медійну техніку, створювати власні медіа тексти.

Висновки. На сьогодні медіаосвіта рекомендується до впровадження в національні навчальні плани всіх держав світу. Зокрема, в Польщі медіаосвіта є частиною шкільних програм, окремим предметом (факультативи, навчальні курси), а також інтегрується у навчальні дисципліни.

М. Джевецькі вважає, що медіаосвіта не вводиться в Польщі як універсальний і обов'язковий предмет в школах через те, що медіапедагоги не змогли переконати керівництво органів освіти і громадськість в необхідності цієї акції, а також через відсутність підтримки з боку влади. А можливо, хтось боїться появи активних громадян і вимогливих, які вже не будуть схильними до медійних маніпуляцій [5, с. 9].

Аналіз досвіду розвитку медіаосвіти в Польщі дозволяє зробити висновок про те, що у цій країні накопичено цікавий досвід у визначеному напрямі, який можна впроваджувати і в Україні для підвищення рівня медіакомпетентності вчителів, тому слід ураховувати досягнення польських вчених, а також адаптувати їх до національної медіаосвітньої системи.

Список використаних джерел та літератури

1. Баришполець О. Український словник медіакультури / О. Баришполець. – К. : Міленіум, 2014. – 196 с.
2. Медіаосвіта та медіаграмотність : короткий огляд / В. Іванов, О. Волошенко, Л. Кульчинська. – К. АУП, ЦВП, 2011. – 58 с.
3. Синиця М. Впровадження мультимедіа та медіаосвіти в Польщі та Україні / М. Синиця // Українська полоністика. – 2013. – Вип. 10. – С. 188-194.
4. Федоров А., Левицкая А., Чельшева И. и др. Медиаобразование в странах Восточной Европы. / А. Федоров, А. Левицкая, И. Чельшева. – М., 2014. – 140 с.
5. Drzewiecki, P. (2010). Media aktywni: Dla czego i jakuczyc edukacji medialnej? Otwock – Warszawa, 188 p.
6. Koblewska, J. Funkcje telewizji w systemach oswiaty. Kino. – 1980. – N 171.
7. Recommendations Addressed to the United Nations Education Scientific and Cultural Organization UNESCO // Education for the Media and the Digital Age. – Vienna: UNESCO, 1999. – P. 273 – 274.

Galina Marczenko. Cechy wprowadzenia edukacji medialnej w Polsce.

Artykuł opisuje główne historyczne aspekty wprowadzenia edukacji medialnej w Polsce. Analizowana jest istota i treść koncepcji edukacji medialnej, jej znaczenie w naukach pedagogicznych jest uzasadnione. Na podstawie badania prac naukowych zagranicznych i krajowych naukowców podkreślono cechy wprowadzenia edukacji medialnej w Polsce.

Słowa kluczowe: edukacja medialna, pedagogika medialna, kompetencje medialne, media, historia wprowadzenia edukacji medialnej w Polsce.

Galyna Marchenko. Features of the Introduction of Media Education in Poland.

The article describes the main historical aspects of the introduction of media education in Poland. The essence and content of the concept of media education are analyzed, its meaning in pedagogical science are justified. Basing on the study of scientific works of foreign and domestic scientists, the features of the introduction of media education in Poland are highlighted.

Key words: media education, media pedagogy, media competence, media, history of the introduction of media education in Poland.